

Posudek bakalářské práce – oponentka práce

Název: Sociální opora a cesta studiem doktorandů první generace

Autorka: Pavlína Raková

Vedoucí: Mgr. Kateřina Machovcová, PhD.

Předkládaná bakalářská práce se věnuje jak v zahraničním, tak zejména v českém kontextu poměrně opomíjené skupině doktorandů a doktorandek první generace a jejich sociální opoře při studiu. Zatímco o pregraduální studující první generace panuje velký výzkumný zájem často s cílem porozumět jejich studijním potížím a předejít jejich předčasnému odchodu ze studia, studujícím první generace v doktorském studijním programu nebývá pro jejich úspěšné získání standardního vysokoškolského vzdělání věnována ve výzkumu postgraduálních studujících specifická pozornost. Narozdíl od mnohých výzkumných studií autorka zaujímá ke studujícím první generace nedeficitní perspektivu, a zabývá se tak nejen jejich potížemi, ale i silnými stránkami. Skrze teoretické koncepty sociální opory, sociální identity a pocitu sounáležitosti ukazuje, jak se těmito studujícími daří dosahovat ve studiu úspěchu a pokračovat v doktorském studijním programu. Text shrnuje klíčové pojmy vztahující se k tématu práce a autorka se je snaží popsat v jejich vzájemných souvislostech. Práce je standardně členěna na teoretickou a empirickou část.

1. Formální stránka práce:

Po formální stránce je v práci v pořádku to, že autorka správně cituje, a za ocenění stojí též čerpání z množství zahraniční literatury, což zároveň odráží omezenou dostupnost zdrojů v ČR na dané téma. Výhradu bych měla k výskytu gramatických chyb, opakování či vynechávání slov ve větě, příliš složitých souvětí apod. někdy i na úkor srozumitelnosti textu, přestože si autorka nechala po gramatické a stylistické stránce pomoci od programu Chat-GPT. Na druhou stranu je chvályhodné, že použití tohoto a jiných programů usnadňujících tvorbu citací či tematické mapy v práci transparentně uvedla.

2. Teoretická část:

Obsah teoretické části je vystavěn logicky, jednotlivé kapitoly na sebe navazují a text je čtivý. V první kapitole se autorka věnuje pojmům, na nichž svou práci staví a jejichž vymezení je pro účely a v rozsahu bakalářské práce dostačující. Ve druhé a třetí kapitole si pak chystá půdu pro závěrečnou kapitolu představující skupinu doktorských studujících první generace ve světle současných výzkumných zjištění. Přesto, že tato stěžejní část bakalářské práce naráží na zatím velmi nízký počet provedených výzkumů, se autorce povedlo vytvořit konzistentní text, v němž shrnuje a propojuje jejich výsledky. Napříč textem zvládá mezi sebou porovnávat různé autory a zdroje a poukazovat na rozdíly v jejich závěrech. Vzhledem ke klíčové roli konceptu „grit“, jehož důležitost pro úspěšnou cestu studiem se prokázala rovněž v autorčině práci, bych mu doporučila věnovat v teoretické části více pozornosti.

3. Praktická část:

Empirickou část práce autorka zahajuje popisem metodologie realizovaného výzkumu. Při formulaci výzkumného problému si je vědoma důležitosti a aktuálnosti tématu práce, umí vysvětlit motivaci k výzkumu a jeho cíl. Výzkumné otázky jsou jasně formulované a autorka dobře vysvětluje, kterými zahraničními výzkumy se inspirovala při jejich sestavování. Zejména druhá výzkumná podotázka však neodpovídá zvolenému výzkumnému designu a hodí se spíše do kvantitativního ověřování stanovených hypotéz, neboť je uzavřená a odpovědět se na ni dá pouze kladně, nebo záporně. V metodologické části není věnován samostatný prostor pro představení specifík kvalitativního výzkumu ani paradigmatu, z něhož autorka při zpracovávání kvalitativních dat vychází. Na druhou stranu oceňuji důraz na reflexi výzkumnice důležitou pro zvolenou metodu analýzy a interpretace výzkumných dat. Metoda sběru dat byla zvolena vhodně, dobře jsou také vymezena kritéria, na jejichž základě byl vytvořen výzkumný vzorek, a postup při průběhu sběru dat a jejich následné analýze.

V popisu výsledků autorka vychází ze tří vytvořených témat a jejich podtémat, jež v grafickém znázornění finální tematické mapy umisťuje na časovou osu před a po započítání doktorského studia. I přes autorčinu deklarovanou snahu zůstává pojmenování témat podobně jako analýza dat spíše v rovině deskripce, její snaha o propojování informací a hledání podobností a vztahů je nicméně v práci patrná. Autorka například mohla do své analýzy více zahrnout emoce svých respondentů a respondentek, jež se často objevují v úsecích pro ně nesoucích nějaký význam. Text je však díky autorčinu logickému a systematickému postupu a prokládání vlastní analýzy vhodnými citacemi čtivý, přehledný a srozumitelný.

Diskusi autorka přehledně strukturuje dle výzkumných otázek, zdařile shrnuje svá zjištění a dává je do souvislosti s výzkumy, jež využila pro výstavbu teoretické části své práce. Přínosem práce je již to, že autorka dokázala nalézt postgraduální studující první generace v mnohém svými studijními úspěchy přesahující své vrstevníky a vrstevnice s vysokoškolsky vzdělanými rodiči. Za pro jejich úspěšnou cestu studiem klíčové faktory autorka označuje výdrž, zápal, nadšení (tzv. „grit“) a sociální oporu ze strany rodiny, školy a ostatních studujících, což podtrhuje důležitost individuální, vztahové i institucionální roviny a jejich vzájemného vlivu na studijní dráhy a zkušenosti (možná nejen) těchto studujících. Autorka neopomněla uvést ani limity výzkumu a reflektuje vliv úrovně svých výzkumnických zkušeností na realizaci výzkumu.

4. Závěr:

Předkládanou bakalářskou práci hodnotím jako kvalitní, autorka prokázala, že umí dobře pracovat s odbornou literaturou, samostatně provést a vyhodnotit výzkum. Práce je čtivá a její výsledky doplňují a rozšiřují naše poznatky o skupině studujících, jimž zatím není ve výzkumu věnována dostatečná pozornost. Práci proto doporučuji k obhajobě.

Otázky k obhajobě:

1. Dá se „grit“ u studujících první generace nějakým způsobem rozvíjet? Pokud ano, jakým způsobem se na tom mohou podílet školy (ZŠ, SŠ, VŠ), jejich poradenské služby apod.?
2. Jaká jsou specifika kvalitativního výzkumu a na čem je může autorka v práci demonstrovat?

V Praze dne 2. 9. 2024

Vypracovala: Mgr. Taťána Škanderová

